

مدیر حقوق

شاپا چاپی: ۱۸۴۱-۲۷۸۳
شاپای الکترونیکی: ۱۹۲۲-۲۷۸۳

دوره ۷ - شماره ۲۱ - پاییز ۱۴۰۳

شرط التزام عام در پرتو رویه دیوان داوری ایکسید
امیرحسین یزدانی، ناصر علیدوستی شهرکی
 تحلیل حقوقی آراء صادره از دیوان بین‌المللی دادگستری در خصوص دعاوی مرتبط با ایران
سیما عباسی، شهرزاد دربندی
 مخاصمات اسرائیل و حماس در آئینه حقوق بین‌الملل کیفری (۲۰۲۳ میلادی)
محمد بابایی، نوید زمانه قدیم، داوود علیزاده
 نقش سبک زندگی و رعایت پروتکل های بهداشتی در پیشگیری از جرایم مرتبط با کووید-۱۹ از نظر کارشناسان در حقوق کیفری ایران
ایرج مروتی
 مدیریت ذخایر هیدروکربوری فرامرزی: همکاری به عنوان یک تعهد عرفی (با تأکید بر رأی دیوان بین‌المللی دریاها در سال ۲۰۱۷ میلادی در دعوی غنا و ساحل عاج)
علی رضایی، سیدرسول طباطبایی مقدم
 حمایت کیفری از اطفال و نوجوانان در معرض خطر در حقوق ایران و لبنان
امین‌رضا بهار فلامرزی
 نحوه اداره اموال محجورین در حقوق ایران و ترکیه
سارا فرزادی مهر، محمدرضا حقیقی، اسماعیل عموری
 تحلیل و بررسی ماهیت جعله در نظام حقوقی ایران
امیرمحمد توکلی، محمدرضا عضدی، قاسم توکلی
 ماهیت و ابعاد حقوقی دستور موقت صادره از هیات حل اختلاف قراردادی وزارت نفت
شیدا غم افروز، محمدرضا افشاری، مهدی پیری
 حقوق سهامداران نهادی و سهامداران خرد در بازار سرمایه ایران
پریسا رضوان، علی زارع
 محدودیت‌های فعالیت نظامی کشورهای ثالث در منطقه انحصاری اقتصادی دولت ساحلی
محسن بهجتی
 فرزندخواندگی در نظام حقوقی ایران و انگلستان
زهره السادات مکی، اسماعیل کشکولیان
 مبانی حقوقی تاسیس مدارس غیردولتی در ایران با تأکید بر نقش آموزش و پرورش بر پیشگیری از وقوع جرم
مینا دانش آموز، حکیمه ابوالحسنی
 مسیرهای دموکراتیک و استبدادی در آینده حقوق بین‌الملل
سعید بهبودی نژاد
 شهرهای هوشمند و حقوق تجارت بین‌الملل
آرام عباسپور جلالی
 آثار حقوقی هنجارهای آمره: آن‌کس که جعبه پاندورا را گشود آیا به پیامدش فکر نمود؟
سهیل گلچین
 رابطه میان تعهدات شفافیت و سرمایه‌گذاری خارجی در انرژی‌های تجدیدپذیر: تحقق نقش بالقوه موافقتنامه‌های بین‌المللی سرمایه‌گذاری
یوسف اخلاقی
 سیاست کیفری ایران در قبال جرائم خاص نظامی نیروهای مسلح
یاسر شاکری

The Rights of Institutional Shareholders and Retail Shareholders in Iran's Capital Market

حقوق سهامداران نهادی و سهامداران خرد در بازار سرمایه ایران

Parisa Rezvan

PhD student in private law, Islamic Azad University, Faculty of Science and Research, Tehran, Iran (Corresponding Author)

پریسا رضوان
دانشجوی دکتری حقوق خصوصی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران (نویسنده مسئول)
parisa.rezvan62@gmail.com

Ali Zare

Assistant Professor, Department of Private Law, Islamic Azad University, Department of Science and Research, Tehran, Iran

علی زارع
استادیار گروه حقوق خصوصی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران
alizare@srbiau.ac.ir

Abstract

Small shareholders are people who do not have control over the company's activities due to their small ownership. As a result, they are often abused by major shareholders and company managers. Therefore, supporting this group has become increasingly important in different countries. In this research, which has been done in a descriptive-analytical way, aims to identify the main ways of supporting small shareholders and institutional shareholders in the Iranian capital market. The findings of the research show that the right to profit, the right to buy shares, the right to the company's property, and the right to transfer shares, including the financial rights of institutional shareholders and small shareholders and the right to vote, the right to obtain information, the right to file a lawsuit, the right to remain a shareholder in the company. The right to request meetings, the right to invite, and the right to participate in the meeting are among the non-financial rights of institutional shareholders and retail shareholders in the capital market of Iran.

Keywords: Retail Shareholders, Institutional Shareholders, Iranian Capital Market.

چکیده

سهامداران خرد اشخاصی هستند که به دلیل مالکیت اندک، کنترلی بر فعالیت‌های شرکت ندارند. در نتیجه، غالباً مورد سوءاستفاده سهامداران عمده و مدیران شرکت قرار می‌گیرند؛ بنابراین، حمایت از این گروه به‌طور فزاینده‌ای در کشورهای مختلف اهمیت یافته است. در این پژوهش که به روش توصیفی-تحلیلی صورت گرفته است، هدف آن است که راه‌های عمده حمایت از سهامداران خرد و سهامداران نهادی در بازار سرمایه ایران شناسایی شود. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که حق در سود، حق تقدم در خرید سهم، حق در دارایی شرکت و حق انتقال سهام از جمله حقوق مالی سهامداران نهادی و سهامداران خرد و حق رای، حق کسب اطلاع، حق اقامه دعوی، حق سهام ماندن در شرکت، حق تقاضای تشکیل مجامع، حق دعوت و حق شرکت در جلسه مجمع از جمله حقوق غیرمالی سهامداران نهادی و سهامداران خرد در بازار سرمایه ایران به‌شمار می‌روند.

واژگان کلیدی: سهامداران خرد، سهامداران نهادی، بازار سرمایه ایران.

Received: 2024/04/11 - Review: 2024/06/23 - Accepted: 2024/08/03

دریافت مقاله: ۱۴۰۳/۰۹/۱۳ - بازنگری مقاله: ۱۴۰۳/۰۸/۱۸ - پذیرش مقاله: ۱۴۰۳/۰۹/۰۳

ارجاع:

رضوان، پریسا؛ زارع، علی؛ (۱۴۰۳)، حقوق سهامداران نهادی و سهامداران خرد در بازار سرمایه ایران، تمدن حقوقی، شماره ۲۱.

Copyrights:

Copyright for this article is retained by the author (s) , with publication rights granted to Legal Civilization. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>) , which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

CC BY-NC-SA

مقدمه

شرکت‌های سهامی عام^۱ نقش حیاتی در رشد اقتصادی و اجتماعی یک کشور دارند (Mallin, 2007, 11). این شرکت‌ها قادرند از طریق انتشار سهام، سرمایه فراوانی را جمع‌آوری کنند. لذا سیستم‌های حقوقی بسیاری از کشورهای جهان از طریق الزام به انطباق با الزامات خاص و قوانین معین، تأمین مالی از طریق بازار سرمایه^۲ را نظام‌مند ساخته‌اند. دو جزء مهم در شرکت‌های سهامی عام، سهامداران حاضر در مجامع عمومی شرکت (سهامداران خرد^۳ و سهامداران عمده^۴) و مدیران آن‌ها هستند. سهامداران قدرت اداره شرکت را به هیئت مدیره تفویض می‌کنند که اغلب از سوی سهامداران عمده شرکت انتخاب می‌شوند و دارای صلاحیت تصمیم‌گیری در خصوص کلیه امور مربوط به شرکت است.

سهامداران خرد اشخاصی هستند که به دلیل مالکیت اندک، کنترلی بر فعالیت‌های شرکت ندارند. در نتیجه، غالباً مورد سوءاستفاده سهامداران عمده و مدیران شرکت قرار می‌گیرند؛ بنابراین، حمایت از این گروه به‌طور فزاینده‌ای در کشورهای مختلف اهمیت یافته است. زمانی که یک سرمایه‌گذار (سهامدار) سهام شرکتی را خریداری می‌کند، امیدوار است تا با کسب سودی که به سهامش اختصاص پیدا می‌کند یا

1- publicly held corporations

2- capital market

3- retail investor

4- wholesales investor

با دستیابی به سرمایه‌ای که از فروش سهامش به قیمت بالاتری از بهای خریداری شده حاصل می‌شود، عایدی داشته باشد. آنچه بدیهی است، هر نوع سرمایه‌گذاری همراه با ریسک است و سرمایه‌گذاری در بازار سرمایه نیز از این امر مستثنا نیست. لذا شرکت‌ها باید دارای مدیریتی قوی و کارآمد و همچنین حقوق قانونی‌شناسایی شده برای سهامداران باشند تا اعتماد آن‌ها را به این نوع سرمایه‌گذاری جلب و از آن‌ها حمایت کنند. چنین حمایتی از سهامداران باید شامل حمایت‌های قانونی مؤثر برای مقابله با سوءاستفاده یا حیف و میل سرمایه‌ها توسط سهام‌داران عمده و مدیران منتخب آن‌ها باشد.

در این پژوهش که به روش توصیفی-تحلیلی صورت گرفته است، هدف آن است که راه‌های عمده حمایت از سهامداران خرد و سهامداران نهادی در بازار سرمایه ایران شناسایی شود. از این رو لازم است به این پرسش پاسخ داده شود که چه تفاوت‌هایی در شیوه‌های حمایت از سرمایه‌داران خرد و سهامداران نهادی در بازار سرمایه ایران وجود دارد؟

۱- انواع سرمایه‌داران در بازار سرمایه ایران

با وجود آن که سهامداران مالکین شرکت شمرده می‌شوند، اداره‌کننده آن نیستند و صرفاً می‌توانند مدیران شرکت را برای اداره امور آن انتخاب نمایند. مدیران شرکت به‌عنوان امین، وظیفه دارند موجودیت و منافع سهامداران را حفظ کنند. این وظیفه که در حقوق کامن‌لا صراحتاً با عنوان «تعهدات امانی»^۵ پذیرفته شده و در حقوق موضوعه ایران نیز در مواردی در لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷/۱۲/۲۴ و قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۴/۰۹/۰۱ تبیین شده است (جنیدی و اکبری‌ان طبری، ۱۳۹۷، ۷۰)، بیان می‌کند که مدیران شرکت باید پیش از اتخاذ هر گونه تصمیم تجاری، از تمام اطلاعات اساسی که منطقیاً در دسترس آن‌ها است، آگاهی یابند (تعهد به مراقبت)^۶ و تصمیماتی اتخاذ نمایند که بالاترین سطح منفعت را برای شرکت و سهامدارانش به همراه داشته باشد (تعهد به وفاداری)^۷.

با وجود این، سهامداران خرد در شرکت با دو مشکل روبرو هستند که باعث می‌شود نیازمند حمایت‌های ویژه‌ای از سوی قانون‌گذاران باشند: نخست تعارض منافع شان با مدیران شرکت در ساختاری

5- fiduciary duties

6- duty of care

7- duty of loyalty

که تمامی سهامداران شرکت خرد باشند؛ دوم تعارض منافع با سهامداران عمده در ساختار مالکیتی که شرکت متشکل از سهامداران خرد و سهامداران عمده است و مدیران شرکت نیز غالباً منتخب سهامداران عمده شرکت هستند (تقی‌پور و عابدینی، ۱۳۹۸، ۴۱۴). موقعیت ضعیف سهامداران خرد در برابر سهامداران عمده و همچنین در برخی موارد در برابر مدیران شرکت این الزام را به وجود می‌آورد که با توجه به نقش سهامداران خرد در بازار سرمایه و اهمیتی که حضور فعال آن‌ها دارد، حمایت از این گروه به یکی از مباحث با اهمیت در دنیا تبدیل شود؛ به نحوی که بانک جهانی در گزارش خود به صورت سالانه موضوع حمایت از سهامداران خرد را رصد و ارزیابی می‌کند. این نهاد از سال ۲۰۰۳ میلادی شروع به دادن گزارش‌های سالانه با عنوان «شاخص سهولت کسب و کار»^۸ نموده است.

گفتنی است، سرمایه در شرکت‌های سهامی به سهم تقسیم شده است.^۹ لذا مفهوم سهامدار به معنی شخصی که دارای سهام است، در شرکت سهامی، اعم از سهامی عام و سهامی خاص، موضوعیت پیدا می‌کند. سهامدار شخص حقیقی یا حقوقی است که دارای یک یا تعداد بیشتری از سهام یک شرکت سهامی عام یا سهامی خاص^{۱۰} است. سهامداران یک شرکت را می‌توان از ابعاد مختلفی تقسیم‌بندی کرد؛ سهامداران با توجه به ماهیت حقوقی شان در دو دسته سهامدار حقیقی و سهامدار حقوقی و بر اساس نوع سهام تحت تملک در دو دسته سهامداران دارای سهام ممتاز^{۱۱} و سهامداران دارای سهام عادی^{۱۲} قرار می‌گیرند. اما با توجه به آن که تأثیرگذاری یک سهامدار در شرکت تحت تملکش بر اساس درصد مالکیتی که از سهام شرکت دارد، مشخص می‌شود، در این جا تعریف انواع سهامداران بر مبنای درصد سهام در اختیارشان به دو دسته سهامداران عمده و سهامداران خرد تقسیم می‌شوند.

۱-۱- سهامدار نهادی

درخصوص تعریف سهامدار عمده، مهم‌ترین سند قانونی و مبنای تشکیل شرکت سهامی در ایران، یعنی لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷/۱۲/۲۴، اگرچه در ماده‌های قانونی، با بیان

8- doing business

۹- ماده اول لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷/۱۲/۲۴: شرکت سهامی شرکی است که سرمایه آن به سهام تقسیم شده و مسئولیت صاحبان سهام محدود به مبلغ اسمی سهام آن‌ها است.

10- closely held corporations

11- preferred shareholders

12- common shareholders

عباراتی همچون یک پنجم سهامداران، در عمل، قائل به وجود تفکیکی میان سهامداران بر اساس درصد مالکیت سهام آن‌ها در شرکت بوده، اما به صراحت در هیچ یک از ماده‌های قانونی به بیان این تقسیم‌بندی نپرداخته است (میهمی و رشیدی نژاد، ۱۴۰۰، ۸۸).

لذا برای تعیین مفهوم آن، به دیگر اسناد موجود در حقوق شرکت‌ها مراجعه شده است. دستورالعمل انضباطی ناشران پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران مصوب ۱۳۸۷/۱۱/۱۲، به‌عنوان نخستین سندی که نسبت به تعریف عنوان سهامدار عمده اقدام نموده است، در بند دهم ماده اول خود با موضوع تعاریف و اصلاحات تصریح می‌دارد: «سهامدار/سهامداران عمده: سهامدار یا سهامدارانی که توانایی هدایت سیاست‌های مالی و عملیاتی ناشر به منظور کسب منافع از فعالیت‌های آن را دارا هستند». در این تعریف، مرجع وضع برای تشخیص سهامدار عمده و تفکیک آن از سهامدار خرد، از عبارت توانایی هدایت سیاست‌های مالی و عملیاتی ناشر استفاده کرده است. اگرچه منظور از این عبارت در دستورالعمل مذکور مشخص نشده است، استاندارد حسابداری شماره بیست و سوم در ذیل بند دوم خود با موضوع تعاریف، توانایی هدایت سیاست‌های مالی و عملیاتی یک فعالیت اقتصادی به منظور کسب منافع را برابر واژه کنترل دانسته است؛ لذا سهامدار عمده را باید سهامداری دانست که قادر به کنترل شرکت باشد.

در پی آن، در حدود ده سال پس از تصویب دستورالعمل انضباطی ناشران پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران مصوب ۱۳۸۷/۱۱/۱۲، سازمان بورس و اوراق بهادار در سند دیگری با عنوان دستورالعمل حاکمیت شرکتی ناشران پذیرفته شده در بورس تهران و فرابورس مصوب ۱۳۹۷/۰۴/۲۷ که به‌روزترین سند قانونی است که می‌توان تعریف سهامدار عمده را در آن یافت، به تعریف سهامدار عمده پرداخت. بند دوم ماده اول دستورالعمل حاکمیت شرکتی ناشران پذیرفته شده در بورس تهران و فرابورس مصوب ۱۳۹۷/۰۴/۲۷ مقرر می‌دارد: «سهامدار عمده: سهامداری که به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم به همراه شرکت‌های فرعی و وابسته توانایی انتخاب حداقل یکی از اعضای هیئت مدیره شرکت را دارا می‌باشد».

در تعریف اخیر سازمان بورس و اوراق بهادار به‌عنوان مرجع تصویب دستورالعمل حاکمیت شرکتی ناشران پذیرفته شده در بورس تهران و فرابورس تلاش نموده است تا مفهوم توانایی هدایت سیاست‌های مالی و عملیاتی ناشر را که در تعریف سهامدار عمده در دستورالعمل انضباطی بیان نموده بود، ملموس‌تر نماید و با توجه به آن که هدایت سیاست‌های مالی و عملیاتی شرکت به وسیله هیئت مدیره صورت می‌پذیرد، سهامدار عمده را شخصی می‌داند که امکان انتخاب حداقل یکی از اعضای هیئت مدیره

به‌عنوان ابزار اعمال کنترل در شرکت را داشته باشد (تقی‌پور و عابدینی، ۱۳۹۸، ۴۱۱). با توجه به این تعریف و با عنایت به آن که تعداد اعضای هیئت مدیره شرکت سهامی عام حداقل پنج نفر هستند، سهامداری با ۱۶,۶۷ درصد مالکیت سهام شرکت در زمره سهامداران عمده آن است و قادر خواهد بود در مجمع عمومی حداقل یک عضو هیئت مدیره را انتخاب کند.

۱-۲- سهامدار خرد

سهامداران خرد در شرکت از حیث میزان مالکیت و سهامداری در برابر سهامداران عمده قرار می‌گیرند و لذا برای تعریف آن‌ها باید از مفهوم مخالف سهامداران عمده استفاده نمود. در خصوص تعریف سهامدار خرد، ابتدا لازم است این نکته بیان شود که در لایحه حمایت از سهامداران خرد که با هدف بهبود وضعیت سهامداران خرد و ارتقاء جایگاه ایران در نماگر حمایت از سهامداران خرد به‌عنوان یکی از نماگرهای ده گانه شاخص سهولت انجام کسب و کار بانک جهانی، توسط هیئت دولت تصویب و به مجلس شورای اسلامی ارائه شده است، هیچ‌گونه تعریفی از سهامدار خرد به عمل نیامده است و این یکی از نواقص بارز این لایحه است.

همان‌طور که بیان شد، دستورالعمل حاکمیت شرکتهای جدیدترین سندی است که در زمینه شرکت‌داری در اختیار ما قرار دارد. این سند در مقام تعریف سهامدار عمده با نگاهی به دستورالعمل انضباطی و در راستای تکمیل آن، توانایی انتخاب یک عضو در هیئت مدیره و در واقع توانایی تأثیرگذاری در فرایند اداره شرکت را به‌عنوان معیار تشخیص سهامدار عمده از سهامدار خرد تعیین نموده است. لذا در تعریف سهامدار خرد با توجه به این دو سند، سهامدار خرد سهامداری است که به دلیل عدم امکان انتخاب حداقل یکی از اعضای هیئت مدیره به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم به همراه شرکت‌های فرعی و وابسته، توانایی هدایت سیاست‌های مالی و عملیاتی ناشر به منظور کسب منافع از فعالیت‌های آن یا به عبارت دیگر، توانایی کنترل شرکت را ندارد. لازم به ذکر است، با عنایت به نص قانونی، به نظر می‌رسد توانایی سهامدار در انتخاب یک عضو هیئت مدیره به همراه سایر سهامداران و با تجمیع آراء، موجب تلقی چنین سهامداری به‌عنوان سهامدار عمده نمی‌گردد.

به‌طور کلی، با توجه به مفاهیم یاد شده، سهامداران خرد اشخاص حقیقی یا حقوقی هستند که سهام اندکی در شرکت دارند و کنترل آن شرکت در اختیار سهامداران عمده است. به عبارت دیگر، سهامداران

خرد اغلب کسانی هستند که موقعیت آن‌ها وابسته به تمایلات سهامداران عمده است که دارای موقعیت کنترلی هستند و امکان اداره شرکت را دارند؛ زیرا این گروه بخش بیشتری از سرمایه شرکت را تحت تملک خود دارند. اگر منافع هر دو گروه یکسان باشد، هیچ‌گونه تعارضی میان آن‌ها به وجود نمی‌آید. اما اوضاع همیشه به شکلی نیست که تعارضی میان منافع این دو گروه وجود نداشته باشد (میهمی و رشیدی نژاد، ۱۴۰۰، ۹۳). شایان ذکر است، در میان دو نوع شرکت سهامی، احتمال بروز این تعارضات در شرکت‌های سهامی عام بسیار بیشتر است و در شرکت‌های سهامی خاص که تعداد سهامداران اندک و غالباً خانوادگی است و دارای بازار فعالی برای تجارت نیستند، کمتر رخ می‌دهد.

شرکت‌های سهامی عام دارای تعداد نسبتاً کثیری از سهامداران هستند که در بازار سرمایه فعالی به مبادله سهام خود می‌پردازند، لذا طبیعی است که تعارض منافع میان سهامداران خرد و عمده در این شرکت‌ها بیشتر اتفاق بیفتد. در این شرکت‌ها تغییرات مالکیتی بسیار با سرعت اتفاق می‌افتد و گستره سهامداران وسیع است؛ به نحوی که در پاره‌ای از اوقات شناسایی هویت سهامداران خرد و بحث درخصوص روابط آن‌ها هم با یکدیگر و هم با شرکت دشوار است. به دلیل چنین ساختار مالکیتی، سهامداران در یک شرکت سهامی عام اعتماد کمتری نسبت به یکدیگر دارند و همین بی‌اعتمادی منجر به همکاری حداقلی آن‌ها با یکدیگر می‌شود.

۲- مسئله نمایندگی

مسئله نمایندگی همان جنبه قراردادی بین سهامداران و مدیران است و ماهیت آن جدایی مدیریت و صاحبان سرمایه و کنترل است. در یک طرف فردی داریم؛ که توان مدیریت فعالیت اقتصادی خاصی را دارد و در طرف دیگر صاحبان سرمایه‌های خرد و سرمایه‌های کلانی هستند که نیازمند کسب بازدهی و سود از سرمایه‌های بالقوه خود هستند.

مسئله نمایندگی دشواری‌هایی را که سرمایه‌گذاران با آن‌ها روبرو هستند، تا مطمئن شوند سرمایه‌های آنان مصادره یا به هدر نمی‌رود را مطرح می‌کند (Fan&Wong, 2002, 408). این مورد زمانی اتفاق می‌افتد که هر دو طرف حداکثرکننده ثروت باشند. هرچه قدر قرارداد بین طرفین کامل باشد؛ باز هم به واسطه اتفاقات و حوادث پیش‌بینی نشده ممکن است، شرایطی رخ دهد که سبب تحمیل هزینه‌هایی بر سهامداران شود و این امر به‌خاطر عدم انطباق منافع مدیران و سهامداران است؛ زیرا مدیران همیشه مطابق منافع موکلان

حرکت نمی‌کنند و این هزینه‌ها به دلیل تفکیک مالکیت و کنترل رخ می‌دهد (Copeland, 2005). اگرچه تصور می‌شد که وحدت مالکیت و مدیریت می‌تواند مسئله نمایندگی را حل نماید اما وجود شرکت‌های خانوادگی به‌عنوان مصداق بارز ایده فوق نشان داد که این ساختار مالکیت نمی‌تواند شکل برتر حکمرانی باشد و شرکت‌های خانوادگی در جایگاه کنترل دارای هزینه‌های نمایندگی خاصی برای سهامداران اقلیت هستند. به عبارتی هزینه‌های نمایندگی این نوع شرکت‌ها با هزینه‌های ناشی از مدیران یا سهامداران کنترلی مسلط در سایر شرکت‌ها جایگزین شده است.

۳- منابع حقوق سهامداران در بورس و قانون تجارت

مستندشناسایی حقوق سهامداران منابع مربوط به آن است و از آن جایی که مبانی این حقوق در شرکت‌های سهامی بوری و غیربوری در مواردی متفاوت است، بهتر این است که منابع هر یک جداگانه بررسی شود؛ اما به‌طور کلی منابع شرکت‌های سهامی داخلی را می‌توان در سه دسته خلاصه نمود: اول- قانون به معنای عام. دوم- اساسنامه نمونه شرکت‌های سهامی خارج از بورس و اساسنامه نمونه شرکت‌های بوری. سوم- رویه مراجع رسیدگی و رفع اختلاف مرتبط.

۴- حقوق مالی سهامداران در بازار ایران

۴-۱- حق سهیم شدن در سود

منافع نهایی عملیات شرکت‌ها در سود و زیان آن‌ها خلاصه می‌شود. مهم‌ترین هدف خریداران سهم یک شرکت، آن است که در سود آن شرکت، سهیم شوند. بر همین اساس، اولین چیزی که در مشارکت شرکت‌ها مورد توجه قرار می‌گیرد، میزان سوددهی شرکت است. گفتنی است که شرکت‌ها نه در لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷/۱۲/۲۴ و نه در مقررات بورس و اوراق بهادار، هیچ‌یک سودآوری سهام را تضمین نمی‌کنند. به غیر از سهام خزانه^{۱۳} ناشران پذیرفته شده در بورس که در موقع تقسیم سود، سودی تعلق نمی‌گیرد، به سایر سهام‌ها، سود تعلق می‌گیرد (عمیدی مهر و سیفی، ۱۴۰۰، ۱۵۷). سود تعلق گرفته به سهم الزاماً سود نقدی نیست؛ بلکه انواع متعددی دارد: مجمع عمومی عادی سالانه

۱۳- ماده ۵ آیین‌نامه خرید، نگهداری و عرضه سهام خزانه مصوب ۱۳۹۴: ناشر نسبت به سهام خزانه خود فاقد حق رای در مجامع بوده و حق تقدم در خرید سهام جدید را ندارد و در زمان انحلال مستحق دریافت هیچ‌گونه دارایی نمی‌باشد. به سهام خزانه در موقع تقسیم سود، سودی تعلق نمی‌گیرد.

پس از تصویب حساب‌های سال مالی و احراز وجود سود قابل تقسیم^{۱۴} و به نسبت سرمایه هر سهامدار، مبلغی از سود مزبور را که می‌بایست بین سهامداران تقسیم شود، تعیین می‌کند که به اصطلاح به آن DPS گفته می‌شود. DPS بخشی از سود هر سهم شرکت است که بین سهامداران تقسیم می‌شود. به اقتضای اهمیت حق سهام شدن در سود، تزییع این حق نیز برای سهامدار حائز اهمیت خواهد بود. شخص مسئول در برابر سهامدار شرکت است و نه مدیران (کاویانی، ۱۳۹۲، ۲۴۰).

۴-۲- حق تقدم در سهام جدید شرکت

هم در شرکت‌های غیربورسی^{۱۵} و هم در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس^{۱۶} حق تقدم برای صاحبان سهام قدیمی پیش‌بینی شده و مقرر شده است که در خرید سهام جدید، صاحبان سهام شرکت به نسبت سهامی که مالک‌اند حق تقدم دارند.

۴-۳- حق انتقال سهام

از آن جایی که هر سهامداری مالک سهم خویش است، بنابراین حق انتقال سهام خود را به دیگری دارد. از مهم‌ترین عوامل مؤثر در قیمت سهام در بورس، میزان نقدشوندگی آن سهم است. این حق از این جهت که سهامدار با واگذاری یا انتقال سهام خود، مبلغی را دریافت می‌کند، حق مالی قلمداد می‌شود. بازخرید سهام شرکت توسط همان شرکت مجاز و خرید آن ممنوع است؛ چرا که در حالت بازخرید، شرکت سرمایه خود را به اندازه سهم یک یا چند نفر از سهامداران کاهش می‌دهد و سهام بازخرید شده توسط شرکت تملیک نمی‌شود بلکه با پرداخت قیمت آن، سهامدار از شرکت خارج و سهام او ابطال می‌گردد، درحالی‌که خرید سهم توسط شرکت نوعی خودخوری است (کاویانی، ۱۳۹۲، ۲۴۸)؛ به این معنا که از سرمایه شرکت در عمل کاسته شده، بدون این که شرکت الزام به اعلان کاهش سرمایه و انجام تشریفات آن داشته باشد. به علاوه این که نداشتن حق رای شرکت در فرض خرید سهام خود، توازن میان سهامداران را بر هم زده و حقوق اقلیت سهامداران تحت سلطه اکثریت باقیمانده قرار می‌گیرد.

۱۴- ماده ۲۳۹ لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷/۱۲/۲۴: سود قابل تقسیم عبارت است از سود خالص سال مالی شرکت منهای زیان‌های سال‌های مالی قبل و اندوخته قانونی مذکور در ماده ۲۳۸ و سایر اندوخته‌های اختیاری به علاوه سود قابل تقسیم سال‌های قبل که تقسیم نشده است.

۱۵- ماده ۱۶۶ لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷/۱۲/۲۴

۱۶- ماده ۱۴ اساسنامه نمونه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران

۴-۴- حق مخالفت با افزایش سرمایه از طریق بالا بردن مبلغ اسمی سهام

درخصوص افزایش سرمایه، پیشنهاد هیئت مدیره شرکت راجع به افزایش سرمایه باید متضمن توجیه لزوم افزایش سرمایه نیز شامل گزارش درباره امور شرکت باشد. ضمن این که بازرسان نیز ملزم هستند که عوامل و جهاتی را که در زمینه افزایش سرمایه توسط مدیران ارائه شده، بررسی نمایند و با در نظر گرفتن مصلحت شرکت و رعایت حقوق صاحبان سهام نسبت به پیشنهاد هیئت مدیره نفیاً و اثباتاً اظهار نظر کنند و آن را طی گزارشی جهت استماع در مجمع و اتخاذ تصمیم توسط آن مجمع ابراز دارند.

در لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷/۱۲/۲۴، تصویب افزایش سرمایه صرفاً در اختیار مجمع عمومی فوق العاده است و اساسنامه شرکت نمی تواند این اختیار را برای هیئت مدیره مقرر نماید. هرچند که این اختیار از سوی مجمع عمومی فوق العاده قابل تفویض به هیئت مدیره است. در شرکت های پذیرفته شده در بورس، پیش از برگزاری جلسه هیئت مدیره ای که طی آن قرار است درخصوص اختیارات تفویض شده توسط مجمع عمومی فوق العاده برای افزایش سرمایه تصمیم گیری شود، نماد معاملاتی اوراق بهادار پذیرفته شده در بورس بسته می شود. این موضوع به لحاظ نبود شخص جدیدالورودی که مسلط بر امور شرکت نیست در جلسه تصمیم گیری برای افزایش سرمایه حائز اهمیت است.

قانون گذار به منظور حمایت از سهامداران و عدم تحمیل بار مالی خارج از اراده و توان آن ها، محدودیتی برای افزایش سرمایه قائل شده است. تبصره ماده دوازدهم اساسنامه نمونه شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران به صورت غیرمستقیم موید همین نکته در شرکت های پذیرفته شده در بورس است. نظر به این که به موجب ماده یکصد و هفتاد و ششم لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷/۱۲/۲۴ اخذ مجوز مزبور به هنگام افزایش سرمایه از طریق بالا بردن مبلغ اسمی سهام موجود الزامی نمی باشد، بنابراین ماده بیست و پنجم قانون بورس اوراق بهادار مبنی بر اخذ موافقت سازمان بورس اوراق بهادار پیش از مجوز مرجع ثبت شرکت ها نیز در افزایش سرمایه از طریق بالا بردن مبلغ اسمی سهام موجود قابلیت اجرا پیدا نمی کند.

۵- حقوق غیرمالی سهامداران در بازار ایران

در مقابل حقوق مالی، حقوق غیرمالی هستند که امکان توقیف، تقویم به پول و نقل و انتقال عموماً در آن ها نیست. حق رای، حق کسب اطلاع، حق اقامه دعوی، حق سهام ماندن در شرکت، حق تقاضای تشکیل

مجامع، حق دعوت و حق شرکت در جلسه مجمع عمومی، حق داوطلب شدن جهت عضویت در هیئت مدیره، حق برابری و عدم تبعیض، حق درخواست عزل مدیر، حق درخواست عزل مدیرعامل، حق مخالفت با افزایش سرمایه از طریق بالا بردن مبلغ اسمی سهام، حق درخواست انحلال شرکت، حق درخواست بطلان شرکت، حق درخواست بطلان تصمیمات اتخاذی ارکان شرکت، حق معافیت از مالیات، حق معرفی وکیل و حق درخواست سهامداران برای خروج سهام از بورس نمونه‌ای از حقوق غیرمالی هستند.

۵-۱- حق رأی

حق رأی سهامداران در شرکت سهامی، تابع اصل نسبیست است، یعنی سهام بیشتر، حق رأی بیشتر. حق رأی صاحبان سهام تا حدود زیادی مقید به مفاد و مندرجات اساسنامه شرکت و تصمیمات مجمع عمومی صاحبان سهام است. درخصوص حق رأی دارندگان سهم تجزیه شده، بالطبع باید همه مالکان سهم در مجمع عمومی حضور یابند و به اتفاق یک رأی دهند یا با تعیین وکیل، اعمال این حق را به او واگذار نمایند. در قانون ما هر نوع اعطای نمایندگی که آزادی در اعمال حق رأی سهامداران را از آن‌ها سلب کند، ممنوع است (علی پور اسبویی، ۱۴۰۲، ۲۴۴).

۵-۲- حق کسب اطلاع

عضویت در شرکت و سهام بودن سهامدار در منافع و زیان شرکت، سبب ایجاد این حق برای سهامدار می‌گردد. حق اطلاع ابزاری برای نظارت بر فعالیت شرکت و کسب اطلاعات و مدارک لازم برای اقامه دعوای احتمالی سهامداران علیه مدیران نیز به کار می‌رود. به‌طور کلی باید گفت که سبب اطمینان‌بخشی به سرمایه‌گذاران در بازارهای مالی است. وجود اطلاعات کافی در بازار و انعکاس سریع و به موقع اطلاعات بر قیمت اوراق بهادار به معنای کارآیی بازار است.

۵-۳- حق اقامه دعوی

هر سهامدار در تضييع حقوق ناشی از سهم، ذینفع تلقی شده و حق اقامه دعوی در مراجع صالح را دارد. در حقیقت، حق اقامه دعوی را می‌توان ضمانت اجرایی برای سایر حقوق سهامدار دانست. برخی از حقوقدانان عقیده بر مالی بودن این حق دارند، با این استدلال که سهامدار غالباً برای رسیدن به منافع مالی خود، از جمله سود، اقامه دعوی می‌کند. درحالی‌که موضوع دعوای سهامدار، الزاماً مسائل مالی نیست، به‌عنوان مثال طرح دعوی بابت ممانعت از اعمال حق رأی و دعوی بطلان تصمیمات مجمع. به علاوه این

که این حق قابلیت توقیف یا تقویم به پول و سایر اوصاف مالی را ندارد. سهامدار شرکت سهامی می‌تواند در مواردی علیه شرکت یا مدیران یا بازرسان یا سایر ارکان آن اقامه دعوی کند. معمولاً اقامه دعوی علیه شرکت به خواسته انحلال شرکت^{۱۷} یا ابطال شرکت^{۱۸} یا مصوبات مجامع عمومی و مطالبه منافع متعلق به سهم^{۱۹} صورت می‌پذیرد. علاوه بر موارد مصرحه قانونی، بر طبق قواعد عمومی نیز شرکاء در صورت عدم دریافت به موقع سود قابل تقسیم می‌توانند علیه شرکت اقامه دعوی کرده و حقوق خود را مطالبه نمایند.

اقامه دعوی علیه مدیران بستگی به این امر دارد که زیان دیده مستقیماً شخص حقوقی یعنی شرکت است یا شخص سهامدار یا حتی ثالث ذینفع. در لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷/۱۲/۲۴ چنین مقرر شده است که چنانچه سهامدار یا ثالث از اعمال مدیر یا مدیرعامل زیان دیده باشد، می‌تواند علیه شخص مدیر متخلف مبادرت به اقامه دعوی کند (عمیدی مهر و سیفی، ۱۴۰۰، ۱۴۴). حق اقامه دعوی مسئولیت مدنی علیه مدیران در ماده‌های ۱۴۲ و ۱۴۳ لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷/۱۲/۲۴ به سهامداران اعطاء شده است. علاوه بر این، در صورت تحقق مسئولیت کیفری برای مدیران، سهامدار می‌تواند علاوه بر اقامه دعوی کیفری تحت عناوین عمومی نظیر کلاهبرداری یا جعل از مقررات مخصوصی که مسئولیت کیفری مدیران را مقرر داشته است، استفاده کند.

۵-۴- حق سهام ماندن در شرکت

حق عضویت یا سهام ماندن در شرکت بدین معنا است که سهامدار سهامی در شرکت است و بدون رضایت او نمی‌توان او را از شرکت اخراج کرد یا اجبار به فروش سهم کرد. این حق از این جهت که منشاء تمام حقوق سهامداران است، از مهم‌ترین حقوق برای سهامدار است. یقیناً هم در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس و هم در شرکت‌های غیربورسی، این حق سهامدار یکسان خواهد بود، چرا که این حق، ویژگی یا اوصاف خاصی ندارد که به تناسب نوع شرکت حاضر در آن فرق کند.

در لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷/۱۲/۲۴، جهات زوال حق عضو بودن در شرکت بدین ترتیب است که: اول- صاحب سهم ممکن است در اثر انتقال سهم یا عدم پرداخت قسمت پرداخت نشده سهم طبق ماده ۳۵ لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت مصوب

۱۷- ماده‌های ۵ و ۴۱ لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷/۱۲/۲۴

۱۸- ماده ۲۷۰ لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷/۱۲/۲۴

۱۹- ماده‌های ۲۵۳، ۲۵۷، ۲۶۲، ۲۶۴، ۲۶۷، ۲۶۸ و ۲۶۹ لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷/۱۲/۲۴

۱۳۴۷/۱۲/۲۴ با فروش سهم از طرف شرکت جهت پرداخت مبلغ پرداخت نشده مواجه گردد. در این صورت پس از انقضای مهلتی که به صاحب سهم داده می‌شود، پس از اخطار به صاحب سهم و گذشتن یک ماه اگر مبلغ مورد مطالبه و خسارت تاخیر آن تماماً پرداخت نشود، این گونه سهم را در صورتی که در بورس اوراق بهادار پذیرفته شده از طریق بورس و گرنه از طریق مزایده به فروش خواهد رسانید و از حاصل فروش سهم ابتدا کلیه هزینه‌ها پرداخت و در صورتی که خالص حاصل فروش از بدهی صاحب سهم (بابت اصل، هزینه‌ها و خسارت دیرکرد) بیشتر باشد، مازاد به وی پرداخت خواهد گردید. فروش سهم ممکن است به دستور مقامات قضایی در پی صدور قرار تأمین و توقیف سهام صاحب سهم صورت گیرد. دوم- ماده ۴۵ لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷/۱۲/۲۴ نیز مشابه ماده ۳۵ لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷/۱۲/۲۴ در ارتباط با تبدیل سهام بی‌نام به سهام بانام است. سهام بی‌نامی که ظرف مهلت مذکور در ماده ۴۴ لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷/۱۲/۲۴ برای تبدیل به سهام بانام به مرکز شرکت تسلیم نشده باشد، باطل شده محسوب و برابر تعداد آن سهام بانام صادر و توسط شرکت در صورتی که سهام شرکت در بورس اوراق بهادار پذیرفته شده باشد از طریق بورس و گرنه از طریق حراج فروخته خواهد شد.

۵-۵- حق تقاضای تشکیل مجامع عمومی

قانون‌گذار این راهکار را با هدف حمایت از حقوق سهامداران جزء پیش‌بینی نموده است. چرا که سهامداران اکثریت با وجود اعضای هیئت مدیره‌ای که اکثریت آن‌ها توسط این دسته از سهامداران برگزیده شده‌اند و در عمل منافع آن‌ها را نمایندگی می‌نماید، هر زمان که مایل باشند از طریق هیئت مدیره امکان دعوت از مجامع عمومی را دارند (عمیدی مهر و سیفی، ۱۴۰۰، ۱۳۱).

به موجب ماده ۱۹ اساسنامه نمونه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران و ماده ۹۵ لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷/۱۲/۲۴، در شرایط خاصی به سهامداران اقلیت^{۲۰} اجازه داده شده تا نسبت به دعوت از مجمع عمومی اقدام نماید. با توجه به آن که اصولاً هیئت مدیره مرجع ذیصلاح جهت انجام این امر است، سهامداران متقاضی ابتدا بایستی به این مرجع و در صورت خودداری هیئت مدیره از عملی ساختن این تقاضا ظرف مهلت بیست روز، درخواست خود را نزد بازرس قانونی

۲۰- دارندگان حداقل یک پنجم سهام شرکت

شرکت مطرح نمایند. چنانچه بازرسی نیز طی ده روز به تقاضای آن‌ها توجه نکرد، این گونه سهامداران خود را سا به دعوت از مجمع مبادرت خواهند نمود. این حقی است که نه می‌توان گفت فردی و برای هر یک از سهامداران است و نه حقی متعلق به مجمع عمومی، بلکه برای گروهی از سهامداران درج گردیده است.

۵-۶- حق دعوت و حق شرکت در مجمع عمومی

در کلیه موارد دعوت صاحبان سهام برای تشکیل مجمع عمومی باید از طریق نشر آگهی در روزنامه کثیرالانتشاری که تا تاریخ چنین تصمیمی جهت نشر دعوت نامه‌ها و اطلاعیه‌های مربوط به شرکت قبلاً تعیین شده، به عمل آید (میهمی، ۱۴۰۰، ۱۰۱).

۶- حقوق دادرسی سهامداران خرد

فرایند قضایی رسیدگی به مطالبات سهامداران در شرکت‌های تجاری عمدتاً به دو دسته تقسیم می‌شود: دعوای مستقیم و دعوای مشتق. در دعوای مستقیم، اقامه دعوا برای جبران خسارات وارده به یک یا تعدادی از سهامداران صورت می‌پذیرد (Davies, 2014, 655). برای مثال، چندین سهامدار می‌توانند یک دعوا را برای جبران خسارات وارده به خود در یک مدت معین به نام خود و به طرفیت مدیران اقامه کنند که این دعوای غالباً به منظور وصول سود سهام معوقه متعلق به سهامداران است که هم در حقوق ایران براساس فرایند رسیدگی به سایر دعوای حقوقی مورد بررسی و اظهار نظر قضایی قرار می‌گیرد. در نقطه مقابل، درخصوص دعوای مشتق، با عنایت به وظیفه امانی مدیران، مشتمل بر وظیفه مراقبت^{۲۱} و وفاداری^{۲۲}، در صورتی که این وظیفه به درستی ایفاء نگردد و متصدیان اداره شرکت در اجرای مسئولیت خود سهل‌انگارانه اقدام کنند یا درصدد تأمین منافع شخصی خود برآیند، سهامداران شرکت می‌توانند نسبت به اقامه دعوا به نام و حساب شرکت و به طرفیت مدیران آن اقدام نمایند.

نتیجه

جلب اعتماد صاحبان سرمایه به شرکت‌های سهامی به امنیت و تضمینی بستگی دارد که شرکت‌های مزبور به آن‌ها بدهد و در مقابل تضييع حقوق شان از آن‌ها حمایت نماید. چنین امنیت و تضمینی حاصل نخواهد

۲۱- به این معنا که مدیران ملزم هستند پیش از اتخاذ هر گونه تصمیم تجاری، نسبت به تمام اطلاعات مرتبط با موضوع که منطقی در دسترس آن‌ها است، مطلع شوند و تصمیمات آگاهانه و متخصصانه‌ای اتخاذ نمایند.

۲۲- مدیران باید در راستای تأمین بالاترین سطح منافع شرکت و سهامدارانش اقدام کنند و در پی تأمین منافع شخصی خود نباشند.

شد، مگر آن که مقررات و قوانین مرتبط به صورت روشن، دقیق و کامل حقوق آن‌ها را شناسایی نموده و ضمانت اجراهای لازم را پیش‌بینی نماید. دو نظام قانونی شامل لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷/۱۲/۲۴ و نیز قانون بورس و اوراق بهادار به‌عنوان دو نظام مادر بر حقوق سهامداران در شرکت‌های بورسی حاکم بوده و در مجموع نظام مرتبط را جهت پوشش احکام قانونی ارائه نموده‌اند. سکوت احکام قانون بورس و اوراق بهادار در اغلب موارد ما را به تبعیت از احکام لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷/۱۲/۲۴ رهنمون می‌نماید. بدین ترتیب حقوق سهامداران در شرکت‌های بورسی با حقوق سهامداران در شرکت‌های غیربورسی در برخی موارد یکسان خواهد بود. حق برابری سهامداران، حق تقاضای تشکیل مجامع، حق رای و مسئولیت مدیران در قبال جبران خسارت وارده بر سهامداران نمونه‌ای از موارد وحدت حکمی در این دو نوع شرکت سهامی است.

به‌طور کلی می‌توان گفت که احکام حقوق سهامداران شرکت‌های بورسی، به استثنای مواردی ویژه، تابع احکام لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷/۱۲/۲۴ است. باین حال سهامداران در شرکت‌های بورسی در برخی موارد بنا بر مبانی بورس از جمله افشای اطلاعات، شفافیت و توسعه بازار منصفانه و کارایی اوراق بهادار از حمایت‌های بیشتری نسبت به سهامداران شرکت‌های غیربورسی برخوردار هستند. این شفافیت به‌ویژه در حق اطلاع سهامداران محسوس است. بدین شرح که علاوه بر اطلاع‌رسانی موضوع ماده ۱۵۰ لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷/۱۲/۲۴، شرکت‌های سهامی در راستای اطلاع‌رسانی به سهامداران ملزم به ارائه گزارش‌ها و صورت‌های مالی سالانه و میان دوره‌ای و افشای فوری اطلاعات مهم هستند.

ملاحظات اخلاقی: موارد مربوط به اخلاق در پژوهش و نیز امانتداری در استناد به متون و ارجاعات مقاله تماماً رعایت گردیده است.

تعارض منافع: تعارض منافع در این مقاله وجود ندارد.

تأمین اعتبار پژوهش: این پژوهش بدون تأمین اعتبار مالی نگارش یافته است.

منابع

فارسی

- تقی پور، بهرام و عابدینی، حسین، ۱۳۹۸، رویکرد نظام حقوقی ایران به شاخصه‌های کلیدی نظام اداره شرکت‌های سهامی، **فصلنامه مطالعات حقوق خصوصی**، شماره ۳.
- جنیدی، لعیلا و اکبریان طبری، معصومه، (۱۳۹۷)، رابطه امانی مدیران در شرکت‌های سهامی بررسی تطبیقی در حقوق ایران و انگلستان، **دوفصلنامه مطالعات حقوق تطبیقی**، شماره ۱۱۰.
- علی پور اسبویی، مهدی، ۱۴۰۲، **قانون تجارت در نظم حقوقی کنونی**، چاپ اول، تهران، انتشارات خرسندی.
- عمیدی مهر، الهام و سیفی، سیدجمال، ۱۴۰۰، تعامل حقوق بین‌الملل و حقوق داخلی به منظور تعیین حقوق سهامداران در دعاوی سرمایه‌گذاری بین‌المللی، **فصلنامه پژوهش حقوق عمومی**، شماره ۷۲.
- کاویانی، کورش، ۱۳۹۲، **حقوق شرکت‌های تجاری**، چاپ سوم، تهران، انتشارات میزان.
- میهمی، مهدی و رشیدی نژاد، حسین، ۱۴۰۰، حقوق سهامداران در مبحث ادغام شرکت‌های تجاری، **فصلنامه مطالعات حقوق**، شماره ۲۱.

لاتین

- Copeland, T. E., Weston, J. F., & Shastri, K., 2005, financial theory and corporate policy. Boston, MA: Addison-Wesley, 4th ed.
- Davies, Paul, 2014, Worthington, Sarah, Principles of modern company law, ninth edition.
- Fan, J.P. & Wong, T.J., 2002, Corporate ownership structure and the informativeness of accounting earnings in East Asia. *Journal of Accounting and Economics*, 33 (3).
- Mallin, Christine, 2007, Corporate governance, second edition.

Legal Civilization

ISSN: 2873-1841
ISSN: 2873-1922

No.21- Autumn 2024

The Procedure of Arbitration of ICSID about Umbrella Clause

Amirhosein Yazdani, Naser Alidoosti Shahraki

Legal Analysis of Opinions Issued by the International Court of Justice Regarding Lawsuits Related to Iran

Sima Abbasi, Shahrooz Darbandi

Conflicts between Israel and Hamas in the Mirror of International Criminal Law (2023 AD)

Mohammad Babaei, Navid Zamaneh Ghadim, Davood Alizadeh

The Role of Lifestyle and Adherence to Health Protocols in Preventing Crimes Related to COVID-19 According to Experts in Iranian Criminal Law

Iraj Morvati

Managing Transboundary Petroleum Deposits: Cooperation as a Customary Obligation

(with Emphasis on Final ICJ Award in 2017 between Ghana and Côte d'Ivoire)

Ali Rezaei, Sayyed Rasol Tabatabaei Moghaddam

Criminal Protection of Children and Adolescents at Risk in the Laws of Iran and Lebanon

Amin Reza Bahar Falamarzi

The Way of Managing the Property of Prisoners in Iranian and Turkish Laws

Sara Farzadi Mehr, Mohammadreza Haghighi, Esmail Amouri

Analyzing and Investigating the Nature of Reward in the Iranian Law System

Amir Mohammad Tavakoli, Mohammad Reza Azodi, Ghasem Tavakoli

Examining the Nature and Legal Dimensions of the Provisional Measures Issued by the Dispute Resolution Committee of the Ministry of Oil

Sheyda Ghamafroz, Mohammad Reza Afshari, Mehdi Piri

The Rights of Institutional Shareholders and Retail Shareholders in Iran's Capital Market

Parisa Rezvan, Ali Zare

Limitations on the Military Activity of Third States in the Exclusive Economic Zone of the Coastal State

Mohsen Behjati

Adoption in the Legal System of Iran and England

Zahra Makki, Esmail Kashkoulia

The Legal Basis of Establishing Non-governmental Schools in Iran, Emphasizing the Role of Education in Preventing Crime

Mina Daneshamooz, Hakimeh Abolhasani

Democratic and Authoritarian Paths in the Future of International Law

Saeid Behdoudi Nejad

Smart Cities and International Trade Law

Aram Abbaspour Jalali

The Effect of Jus Cogens Norms: Whoever Opened Pandora's Box, Did You Ever Think About the Consequences?

Soheil Golchin

The Relationship between Transparency Obligations and Foreign Investment in Renewable Energies: Realising the Potential Role of IIAs

Yusef Akhlaghi

Iran's Criminal Policy for Specific Military Crimes of the Armed Forces

Yasser Shakeri